

Трагом наслеђа Републике Српске

Following the heritage of the Republic of Srpska

EVROPA / EUROPE

REPUBLIKA SRPSKA

Трагом наслијеђа Републике Српске

На просторима Републике Српске остали су трагови наслијеђа народа који је живио и опстао у крајевима ове отворене и гостољубиве земље. Далека, али нешто ближа прошлост представљена је кроз мјеста и мотиве, културно-историјске амбијенталне цјелине и занимљиве атракције, културне вриједности и дешавања, за многе туристе и посјетиоце.

Оставила је свој печат, а ми желимо да га сачувамо и теби, путниче намјерниче, представимо!
Зато пођимо трагом наслијеђа Републике Српске, али овај пут, ненамјерно, обиђимо само неке од њих.

„Via Drina“
Кроз Херцеговину
Неоткривени свијет Динарида
Змијање

Путниче намјерниче, добро дошао!

Following the heritage of the Republic of Srpska

In the regions of the Republic of Srpska there are traces of heritage of the people that lived and survived in the regions of this open and welcoming country. The distant and more recent past has been represented through the places and motives, cultural-historic townscape and interesting attractions, cultural values and events, for many tourists and visitors.

It has put its stamp and we want to preserve it and to present it to you, dear traveller!

Therefore, let us embark on the road following the heritage of the Republic of Srpska, but this time unintentionally, visiting only some of it.

“Via Drina”
Trough Herzegovina
The undiscovered world of Dinarides
Zmijanje

Welcome, dear traveller!

Источно Сарајево

Остаци средњовјековних градова и утврђења и некрополе стећака, украсених или рељефним мотивима и натписима, свједоче да је овај крај од давнина раскрсница свих важнијих путева, али и центар земље Павловића једне од најмоћнијих и најугледнијих породица босанске државе у вријеме краља Твртка Котроманића. Господарили су источном Босном, закључивали повеље и успјешно трговали из пријестонице Борач, на око десетак километара од Рогатице.

Трагови властеле Павловића у многим су записима па чак и у легендама, те вјероватно и у малој некрополи на локалитету „Царина“, село

Варошиште, али сигурно на симболима општина Града Источно Сарајево.

На караванском путу од Сарајева који је водио преко Романије било је на сваких десетак километара по један хан за одмор, конак и свратиште путника, војних и трговачких каравана. *Хан Пијесак* је један од њих, данашње истоимено насеље. Оваје се који вијек касније одмарала и краљевска породица Карађорђевићи, о чему свједочи спомен соба Карађорђевића смјештена у народној библиотеци Хан Пијеска.

* Већ у XVI вијеку је подручје Сарајева било један од најважнијих трговачких центара Балкана, саобраћајна спона између истока и запада, а крак ускотрачне пруге из 1906. године је водио до Вишеграда и Добруна, гдје је била државна граница између Аустро-угарске и Србије.

Istocno Sarajevo (East Sarajevo)

Remains of medieval towns and fortresses as well as necropolis of stecaks, decorated with engraved or embossed motives and inscriptions testify that this region has been a crossroad of all significant roads since olden times, but also the centre of the country of the Pavlovics', one of the most powerful and most respected families of the Bosnian state during the time of the King Tvrtko Kotromanic. They ruled the east part of Bosnia, signed charters and successfully traded from the capital Borac, about ten kilometres from Rogatica.

Traces of the gentry Pavlovic are found in many writings, even in legends, and probably in a small necropolis on the locality of "Carina", the village of Varosiste, but also on the symbols of the municipalities of the City of Istocno Sarajevo.

Along the caravan road from Sarajevo leading over the mountain Romanija there used to be one inn (han) for rest at every ten kilometres, shelter (konak) and inns for travellers, military and trade caravans. *Han Pijesak*, present-day settlement bearing the same name, is one of them. A few centuries later, the Royal Family Karadjordjevic were having a rest right here, which is evidenced by the memorial room of Karadjordjevics' found in the National Library in Han Pijesak.

* Already in XVI century, the area of Sarajevo was one of the most important trade centres of the Balkans, traffic connection between the east and the west, while a part of the narrow-gauge railway from 1906 led to Visegrad and Dobrun, to the border between Austro Hungary and Serbia.

Соколац се налази у источном дијелу Републике Српске, на широком платоу Гласинца у подножју планине Романије, на подручју лијепих и питомих брда и планина, високих равница, бистрих планинских ријека и потока. На Романији и Гласиначком пољу често можемо пронаћи гомиле камења, дио једне културе која потиче из далеке прошлости, чак из илирског периода (1800. до 200. године п.н.е.). То су остаци цивилизације предисторијског доба, а њен носилац било је велико илирско племе – Аутаријати. Археолошким истраживањима откривено је неколико бронзаних предмета изузетне вриједности, као и култна „Гласиначка колица“ чиме је Гласиначка култура постала позната широм свијета.

Богатство овог подручја је и у спелеолошким објектима од којих је пећина Орловача једна од најуређенијих и најатрактивнијих. Налази се на истоименом узвишењу, на 1км од магистралног пута Сарајево-Соколац. Соколац је смјештен на подручју које планинару, ловцу, пролазнику, посјетиоцу - туристи пружа изузетне видике и панораму уз тренутке одмора и релаксације. Овдје влада тзв. предпланинска и планинска клима у којој посебне чари имају романијска прољећа и јесени.

Pećina Orlovača

Glasinačka kolica, Prirodno-istorijski muzej u Beču

Sokolac is situated in the east part of the Republic of Srpska, on a wide plateau Glasinac, at the foot of the mountain Romanija, in the area of beautiful and timid hills and mountains, high plains, clear mountain rivers and brooks. On the Romanija and on Glasinac plain, one can often find piles of stones, part of one culture dating back from the distant past, even from the Illyrian period (1800 to 200 B.C.). These are the remains of the civilisation from pre-historic times, and its holder was the great Illyrian tribe – Autariatae. Several objects made of bronze having exceptional values, as well as the cultic “Carriage of Glasinac“ were discovered by archaeological researches, which made the culture of Glasinac known throughout the whole world.

The richness of this area is also seen in speleological structures out of which the cave of Orlovaca is one of the best maintained and most attractive. It is located on the elevation of the same name, 1 km from the main road Sarajevo-Sokolac. The town of Sokolac is situated in the area that offers extraordinary horizons and panorama to a mountaineer, hunter, passer-by, visitor – tourist, with moments for rest and relaxation. The so-called pre-mountain and mountain climate prevails here and springs and autumns on the mountain Romanija have particular charm.

*Pećina Govjestača,
Rogatica*

Most na Žepi

Општина *Рогатица* простире се средином источног дијела Републике Српске и представља подручје изузетне природне љепоте, планинских и брдских предјела са чистим планинским ријекама богатих рибом. У званичним документима, први пут, као насеље и

урбани центар, Рогатица се помиње у 15. вијеку, а град је име добио по породици сличног имена, Рогатићи, док се од 16. вијека, у периоду турске владавине спомиње и као Челеби Пазар. Бројни стећци на многим локалитетима у околини Рогатице свједоче о прошлости овога краја.

Прелијепи пашњаци и ливаде, шумска прострaнства, љековито биље, извори воде само су неке од атрактивности овог краја, *Борике*, које слoви као ваздушна бања. Куриозитет је свакако ергела у којој се узгајају арапски и босанско-брдски коњи. Ова ергела омогућује посјетиоцима да испробају своје јахачке способности као и вожњу фијакером. Иако релативно мала општина Рогатица се може похвалити куриозитетима и занимљивим туристичким мотивима. Ријеке Ракитница, Прача, Жепa и Берег су богате пастрмком и младицом док Дрина нуди и могућност спортова на води као што су рафтинг, сплаварење, спуштање кајаком.

Чувени камени мост на ријеци Жепи, чију је љепоту описао нобеловац Иво Андрић, налази се на 35км сјеверoисточно од Рогатице. Подизање овог моста доводи се у везу са изградњом моста Мехмед-Папе Соколовића у Вишеграду, те се предпоставља да је завршен у другој половини 16. вијека.

The municipal of *Rogatica* spreads over the middle part of the eastern part of the Republic of Srpska and represents an area of exceptional natural beauty, mountainous and hilly parts with clear mountain rivers rich in fish. In official documents, Rogatica was mentioned for the first time in the 15th century

as a settlement and an urban centre, while the town got its name after a family with a similar name, Rogatici, although the town was mentioned as Celebi Pazar from 16th century, during the time of Turkish rule. Numerous stećak tombstones at many localities surrounding the town of Rogatica testify to the past of this area.

Beautiful pastures and meadows, forest areas, herbs, water springs are only part of the attractiveness of this area, *Borike*, known as an air spa. One curiosity certainly is a horse farm where Arab and Bosnian-mountain horses are bred. This horse farm allows visitors to test their riding skills as well as to try carriage rides. Although a relatively small municipality, Rogatica can boast of many curiosities and interesting tourist motives. The rivers Rakitnica, Praca, Zepa and Bereg are rich in trout and huchen, while the river Drina offers possibilities for water sports such as rafting, kayaking.

Famous stone bridge on the river Zepa, whose beauty was described by the Nobel Prize winner, Ivo Andric, is 35 km to the northeast of Rogatica. The building of this bridge is related to the building of the bridge Mehmed-Pasa Sokolovic in Visegrad so that it is presumed that it was finished in the second half of 16th century.

Crkva Svetog Georgija
u Donjoj Sopotnici

Cajnička krasnica

У овој цркви у XVI вијеку одштампане су и објављене три књиге: Службаник, Псалтир и Молитвеник.

У бисерној огрлици градова горњодринског региона, *Чајничке*, посебним га чини што се у њему налази Чудотворна икона мајке Божије „Чајничка красница“. Ова икона налази се у цркви Успења Богородичног, у богатој збирци икона, рукописних и старих штампаних књига. За икону чудотворне Богородице предање казује да ју је израдио Св. апостол и јеванђелист Лука.

Као трговачко средиште и градско насеље, најдиректније везано уз Дубровачку караванску трговину, *Горазде* се помиње 1379. године, а као отворен град 1444. године. За постанак, опстанак и развој овог краја најзаслужније је средњовијековно утврђење Самобор, кула Херцег Стефана Вукчића Косаче, а данас, као и кроз историју најзначајнија је црква Св. Георгија, из 1446. године, у Доњој Сопотници. У порти средњовјековног храма представљени су почеци штампе на просторима данашње БиХ, „Горажданска штампарија“, јер овдје је почела са радом 1591. године та друга штампарија на Балкану.

Crkva Uspenja Bogorodičnog u Čajničju

As a trade centre and an urban settlement, directly connected to the caravan trade of Dubrovnik, *Gorazde* was mentioned in 1379, and as an open town it was mentioned in 1444. Medieval fortress Samobor, the tower of Herceg Stefan Vukcic Kosaca, is considered to be most deserving for the origin, survival and development of this area, whereas nowadays, like it was during the history, St. George church from 1446, in Donja Sopotnica, plays the most important role. The beginnings of printing in the area of the present-day B&H, “The Printing of Gorazde” are exhibited in the porch of the medieval temple as that second printing shop in the Balkans started its operation here in the year 1591.

Three books were printed in this church in XVI century: Sluzbanik (Sermon Book), Psalter and A Prayer Book.

In a pearl necklace of towns in the Upper Drina region, the town of *Čajnice* distinguishes because of the miraculous icon of the Mother of God, “Cajnička Krasnica”. This icon is kept in the Church of Dormition of the Virgin Mary, in the rich collection of icons, handwritten and old printed books. According to the legend, the miraculous icon of the Mother of God was made by St. Apostle and Evangelist Luke.

Grad Zvornik Rijeka Drina

„Via Drina“

Долином Дрине је пролазио римски пут „Via Drina“ уз који су Римљани изградили неколико насеља, а дио су приче археолошких налазишта и туристичких мотива Требиња. Подигли су Римљани град Domavia, а представљао је један од највећих насеља и рударских престоница за римске провинције Панонију и Далмацију. На подручју Склана налазио се римски град Malvesiatum, а данас се ту отвара и уређује *комплекс археолошког музеја „Rimski municipium“* са једном од највећих сачуваних мозаичних површина у Републици Српској, остацима римских грађевина, фрескама и епиграфским споменицима овог римског града.

Уз истакнута археолошка налазишта и културна добра, *Ријека Дрина*, позната је и по атрактивним кањонским предјелима, вјештачким језерима, богатством ријечне рибе, а све заједно представља

будући „НП Дрина“ на подручју општина Сребреница, Рогатица и Вишеград у Републици Српској, БиХ.

На локалитету Сиге у Дардаганима код *Зворника* налази се највећи римски каменолом на Балкану. Овај рудник камена из римског периода простира се под земљом на стотинама метара, са галеријама и ходницима у којима се налазе трагови римског клесарства и обраде камених споменика. Римљани су од камена из овог рудника радили палате, скулптуре, надгробне споменике, а прије свега фантастичне саркофаге. Из овог рудника камен се одвозио ријекама Сапном, Дрином и Савом све до Sirmija i Singidunuma.

*Римски каменолом у Дардаганима је дио приче археолошког налазишта у Скланима, туристичка прича Подриња.

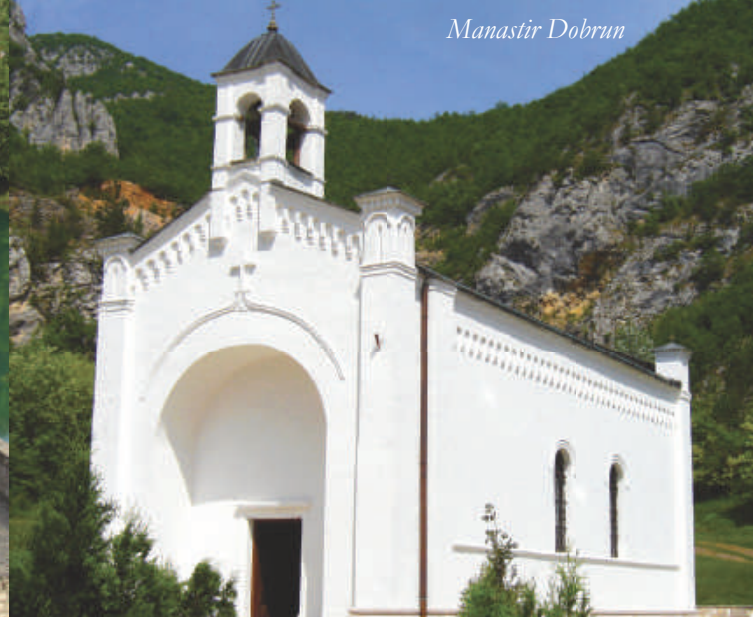
„Via Drina“

The Roman road “Via Drina” passed along the valley of the Drina river and the Romans built several settlements by the road, which are part of the archaeological sites and tourist motives of the city of Trebinje. The Romans raised the town of Domavia, which was one of the biggest settlements and mining centres of the Roman provinces Panonia and Dalmatia. In the area of Skelani, there used to be a Roman town Malvesiatum, and it is where a *complex of archaeological museum “Roman municipium”* is being opened and arranged, with one of the greatest mosaic area preserved in the Republic of Srpska, remains of the Roman structures, frescos and epigraphic monuments of this Roman town. Along with the prominent archaeological sites and cultural heritage, the *River Drina*, is also known for its attractive canyon areas, artificial lakes, wealth of fresh water fish, and all this represents the future “NP Drina”

in the area of the municipalities of Srebrenica, Rogatica and Visegrad in the Republic of Srpska, B&H.

At the locality Sige in Dardagani near *Zvornik*, there is the biggest Roman quarry in the Balkans. This stone mine from the Roman period spreads hundred of meters under the ground, with galleries and halls with traces of Roman stone-masonry and processing of stone monuments. The Romans used the stone from this mine to build palaces, sculptures, tombstones, and first of all fantastic sarcophaguses. The stone from this mine was transported on the rivers Sapna, Drina and Sava all the way to Sirmium and Singidunum.

*The Roman quarry in Dardagani is a part of the story about archaeological site in Skelani, a tourist story of Podrinje.

Manastir Dobrun

Вишеград

Величанствени мост на Дрини под заштитом је UNESCO-а од 2007. године.

Вишеградска ћуприја саграђена је у времену од 1571. до 1577. године по жељи и наредби великог везира у Османском царству, Мехмед паше Соколовића. Он је један од великих војсковођа и Великих градитеља, поријеклом из Босне, села Соколовићи поред Рудога, као и његов мост који представља Ремек дјело тадашњег градитељства. Грађен је према нацртима чувеног турског архитекте, Коџа Мимар Синана. Легендарни камени мост симбол је града *Вишеграда* и “главни лик” романа „На дрини ћуприја“, славног нобеловца Иве Андрића. У његову част, сваке године, се кроз ликовне изложбе, позоришне представе, бесједе, књижевне вечери одржава културна манифестација „Вишеградска стаза“.

Током многих фестивала, уз приче и легенде, представиће се аутентичне/јединствене туристичке дестинације са природним и културним атрактивностима простора у долини ријеке Дрине. Пловни пут Дрином, без препрека, омогућен је, а пловидба језером Перућац, природним завојем ријечног кањона, незаборавна је.

„...Преузвишени добротвор Мехмед-паша, који је тројици владара одано био велики везир, учини највећу дивну задужбину, нека му је Бог у добро упише. У чистој намери сагради својим милосним погледом голем мост преко ријеке Дрине. Израда му је била тако лијепа, да онај ко га види, мисли да је зрно бисера у води, а небески свод да му је шкољка“!

Visegrad

The magnificent bridge on the river Drina has been under UNESCO protection since 2007.

The bridge of Visegrad was built in the period from 1571 to 1577 by the wish and at the order of the Great Vizier in the Ottoman Empire, Mehmed pasa Sokolovic. He was one of great commanders and a Great builder originating from Bosnia, from the village of Sokolovici near the town of Rudo, and his bridge represents a Masterpiece of the then architecture. The bridge was built according to a draft made by the famous Turkish architect, Kodza Mimar Sinan. The legendary stone bridge is the symbol of the town of *Visegrad* and the main character of the novel “The Bridge on the Drina”, written by the famous Nobel Prize winner Ivo Andric. In his honour, every year, a cultural manifestation called “Visegrad’s path” is held in the form of art exhibitions, theatre performances, orations, literary evenings.

In the time of many festivals, authentic/unique tourist destinations are presented through stories and legends, with natural and cultural attractiveness of the area in the valley of the river Drina. Waterway along the Drina river is allowed without obstacles, and sailing on the lake Perucac, along the natural curve of the river canyon is unforgettable.

“...The noblest benefactor Mehmed-pasa, who faithfully served three rulers as Grand Vizier, made the biggest beautiful foundation, may God enrol it in good for him. In his clear intention to build a big bridge over the river Drina by his graceful glance. The structure of the bridge was so beautiful that whoever sees it thinks that a pearl is in the water and that the sky is its shell“!

Andrićgrad

Višegrad

Андрићград је туристички, културни, административни и едукативни комплекс смјештен на подручју општине Вишеград, на полуострву између ријека Дрине и Рзава, а 300м од вишеградске ћуприје. Град од камена „Андрићград“ идеја је славног режисера Емира Кустурице, а инспирисан књижевним дјелом и личношћу нобеловца Иве Андрића. Град представља узбудљив спој историје и архитектуре, вишеградске прошлости и умјетничке акције. У архитектонском погледу смјењују се различити стилови који су обиљежили историјске епохе овог подручја, али и визију како је Вишеград могао изгледати: византијски стил, отомански период, ренесанса, класицизам.

У репрезентативним објектима Андрићграда, интересантно осликаним уз називе значајних личности и обиљежавање некадашњих догађаја и простора, смјештени су Андрићев институт, књижара, галерија, мултиплекс „Доли Бел“, али и преноћиште Андрићград, сувенирница, ресторан „Златна моруна“, Златара Јувелирница Кнежевић, пивница „Код Швејка“ отворени за путнике намјернике и бројне туристе.

Andricgrad is a tourist, cultural, administrative and educational complex situated in the territory of the municipality of Visegrad, on the peninsula between the rivers Drina and Rzava, 300 m far from Visegrad's bridge. The town made of stone, "Andricgrad" is an idea of the famous film director Emir Kusturica, who was inspired by the literary work and the character of the Nobel Prize winner Ivo Andric. The town represents an exciting combination of history and architecture, Visegrad's past and artistic actions. In architectural sense, various styles that marked historical eras of this area alternate, but also the vision of what Visegrad could look like: Byzantine style, Ottoman periods, Renaissance, Classicism.

In representative objects of Andricgrad, there are Andric's Institute, a bookshop, a Gallery, Multiplex "Doli Bel", but also an overnight stay Andricgrad, Souvenir shop, restaurant "Zlatna moruna", Goldsmith and Jewelry Store, alehouse "Kod Svejka" ("At the Svejka's place"), decorated in a very interesting way with names of important persons marking the former events and areas, all open for travellers and many tourists.

Crkva Svetog Vasilja
Tvrdoškog i Ostroškog

Кроз Херцеговину

Кроз Херцеговину је у средњем вијеку и турско доба пролазио *Дубровачки пут* / *Via Ragusa*. Овим “путним коридором” Истока и Запада пролазили су и трговци и дипломате и војске и каравани од Цавтата до Дубровника преко Требиња, Билеће, Гацка, Фоче, Горажда и Вишеграда за Србију. Оставили су безброј нијемих свједока, насеља и градове попут Кључа у општини Гацко, који се помиње као резиденција великог војводе Сањаља Хранића, а касније и оснивача Херцеговине Стефана Вукшића Косаче.

Средњовјековне утврде и надгробни споменици у народу познати као *Стећци*, такође, имају своју “причу”. Грађени су и декорисани како би стајали гробова, а представљају средњовјековну умјетност, откривају начин размишљања и сензибилитет цијеле епохе – људи који су их правили, а својом величином и украсним елементима свједоче о снази, положају и утицају оних над чијим посмртним остацима су подизани. Да ли су подигнути по њиховој жељи или у њихову част стећци или мраморови са епитафима нам то откривају!?

Стећци су монолитни надгробни споменици пронађени и регистровани током данашњих дана у БиХ и на просторима Србије, Црне Горе и Хрватске, а сви заједно предложени су за UNESCO-ву листу културног наслеђа. Настали су од XII до XVI вијека украшени розетама, полумјесецима, крстовима, штитовима, мачевима, луковима и стријелама, те људским и животињским фигурама. На подручју Републике Српске најраспрострањенији су у Херцеговини, Подрињу и на Романији, у близини цркава, али и у шумама, а поједини најљепши и најзначајнији однешени су у музеје.

Лућна брана Клиње, Гацко

Through Herzegovina

In the Middle Ages and in Turkish time, *Dubrovnik's road* / *Via Ragusa* was passing through Herzegovina. Traders and diplomats and armies and caravans were travelling along this ‘road corridor’ of the East and the West, from Cavtat to Dubrovnik via Trebinje, Bileca, Gacko, Foca, Gorazde and Visegrad on their way to Serbia. They left numerous silent evidence, settlements and towns such as Kljuc in the municipality of Gacko, which is mentioned as the residence of the great duke Sandalj Hranic, and later on of the founder of Herzegovina, Stefan Vuksic Kosaca.

Medieval fortresses and tombstones known among the people as *Stećaks* also have their ‘story’. They were built and decorated in order to stand above the graves and they represent medieval art, they discover the way of thinking and sensibility of the whole era – people who were making

them, and their size and ornamental elements testify the strength, position and influence of those above whose remains they were erected. Stećaks and marbles with epitaphs tell us whether or not they were erected by their wish or in their honour!?

Stećaks are monolith tombstones found and registered during the present time in B&H and in the territory of Serbia, Montenegro and Croatia, and altogether they have been nominated for UNESCO list of cultural heritage. They originated from XII to XVI century, decorated with rosettes, crescent moons, crosses, shields, swords, bows and arrows, as well as by human and animal figures. In the territory of the Republic of Srpska, they are mostly found in Herzegovina, Podrinje and on the mountain Romanija, near churches, and in forests as well, while some most beautiful and most important ones have been taken to museums.

Sat kula i Muzej Stare Hercegovine

NP Sutjeska

Memorijalni kompleks Tjentiste

„Неоткривени свијет Динарида“

У *Фочи* се налази Музеј Старе Херцеговине, основан 1956. године. Сталну поставку чини 110 дана фочанске републике, спомен-соба погинулих бораца II свјетског рата, те мала етнографска поставка „Фоча у прошлости“ кроз фотографије и етнографске предмете.

Најстарије казивање о постојању сата у БиХ везан је за Фочу, а у старе занатлије убрајамо и часовничаре, мајсторе и носиоце породичног заната који се у Фочи његује више од једног вијека. На сред Фоче, у Пријекој чаршији, изграђена је Сат-кула, данас, симбол града на ушћу Њехотине у Дрину. Задужбина је Мехмед – паше Кукавице. У њу је уграђен најстарији спомен-сат из 1493. године као поклон града Дубровника занатско-трговачком центру Фочи.

НП „*Сутјеска*“ је највећи и најстарији национални парк у Републици Српској и БиХ, основан 1962. године, простор заштићених природних и културно-историјских вриједности. Подручје Сутјеске са строгим природним резерватом Перућица обухвата дијелове планина Маглић (2386м-највиши врх у БиХ), Волујка, Вучева и Зеленгоре. Обухвата најљепше дијелове три херцеговачке општине Фоче, Гацка и Калиновика, гдје се по ободима просраних ливада и пашњака бијеле раптркане колибе „катуна“- љетних сточарских насеља са вјековном традицијом. Простор Тјентишта (лат.Тенториум) на коме се највећим дијелом простире наш национални парк, помиње се још у средњем вијеку, остаци тврђава-градова Вратар и Тођевац, у непосредној близини, тихи су свједоци тих далеких времена. На догађаје из нешто ближе прошлости подсећа меморијални комплекс „Тјентиште“, свечано отворен 1971. године, као спомен на Битку на Сутјесци из Другог Свјетског рата.

The Museum of Old Herzegovina, founded in 1956, is located in *Foca*. Exhibits of 110 days of Foca's Republic, memorial room to the fighters fallen in the II World War, as well as a small ethnographic exhibition “Foca in the Past” through photographs and ethnographic objects make permanent exhibition.

The oldest narrative about the existence of a watch in B&H is connected with Foca, and the old craftsmen include watchmakers, masters and holders of family handcraft that has been cherished in Foca for more than one century. In the middle of Foca, in Prijeka carsija, a Watch-tower was made, which is today the symbol of the town on the estuary of the river Cehotina into the river Drina. It is the foundation of Mehmed-pasa Kukavica. The oldest remembrance watch from 1493 was built-in it, a gift of the city of Dubrovnik to the crafts and trade centre Foca.

“The undiscovered world of the Dinarides“

NP “*Sutjeska*” is the greatest and the oldest national park in the Republic of Srpska and B&H, established in 1962, the area of protected natural and cultural-historical values. The area of Sutjeska, with strict natural reservation Perucica comprises parts of the mountain Maglic (2386 m-the highest top in B&H), Volujak, Vucevo and Zelengora. It comprises the most beautiful parts of three Herzegovinian municipalities Foca, Gacko and Kalinovik, where white cottages “katuna” – summer cattle settlements with century old tradition lie scattered white on the edges of vast meadows and pastures.

The area of Tjentiste (Lat. Tentorium) where our national park spreads in its greatest part is mentioned in the Middle Ages, and the remains of fortresses-towns Vratar and Todjevac in the immediate vicinity are silent witnesses of those distant times. Memorial complex “Tjentiste”, officially opened in 1971 to commemorate the Battle of Sutjeska fought in the Second World War, remind us of events from somewhat closer past.

*Saborni Hram Svetog Preobraženja,
Trebinje*

Manastir Tvrdoš

Petro-Pavlov manastir

** Петро Павлов манастир и Павлова пећина*

Смјештен у Петровом пољу, под виномом лозом, воћњацима и маслинама налази се манастир Светог Апостола Петра и Павла, обновљен је и уређен на темељима Цркве из IV односно V вијека, на 4км југозападно од Требиња. Недалеко, пролазе два значајна пута, ка Херцег Новом (40км) и према Дубровнику (25км), а у близини је, 2км од манастира, и Павлова пећина све чешће свратиште вјерника, поклоника и бројних туриста.

Према давном предању у ову пећину је долазио Свети апостол Павле, па јој отуда и име. Крисујући се од римске власти у овој пећини покрштавао је народ.

Традиционално се сваке године у пећини, на Петровдан, окупља велики број вјерника. Пећина има камени олтарски дио и икону светог апостола Павла, а састоји се од неколико дворана богато украшених сталактитима и сталагмитима. У унутрашњости пећине налази се и мало језеро које се повезује са вјеровањем да је његова вода љековита.

Велики број археолошких локалитета из разних епоха, од праисторије до касног средњег вијека, простиру се Петровим пољем, надомак Требиња. Ту су се укрштали стари, римски, трговачки путеви Epidaurusa (Цавтата), Raguse (Дубровника) и Asama (Требиња).

** Monastery of St. Peter and Paul and Paul's cave*

The Monastery of St. Apostles Peter and Paul is situated in Petrovo polje (Peter's field), under vine, orchards and olive trees, renovated and decorated on the foundations of a Church from IV and/or V century, 4 km southwest of Trebinje. Two important roads are passing not far from it, one towards Herceg Novi (40 km) and one towards Dubrovnik (25 km), and Paul's cave is in the vicinity, 2 km far from the monastery, a hostel increasingly visited by believers, pilgrims and many tourists.

According to an old legend, St. Apostle Paul used to visit this cave, hence its name. Hiding from the Roman authority, he baptized people in this cave.

Traditionally, every year on St. Peter's Day, many believers gather in this cave. The cave has a stone altar and an icon of St. Apostle Paul, and the cave consists of several halls richly ornamented with stalactites and stalagmites. There is a small lake inside the cave that is related to the belief that its water is healing.

A great number of archaeological sites from different eras, from prehistory to late middle Ages, spread around Petrovo polje, near Trebinje. Old, Roman roads, trade routes of Epidaurus (Cavtat), Ragusa (Dubrovnik) and Asam (Trebinje) crossed here.

Требинје

Од шесте до девете године нове ере Римљани су завладали просторима данашње Републике Српске, БиХ, под провинцијама Панонија и Далмација. Развили су привреду, подизали војне центре, градили су пољопривредна добра, ville rustice, терме с купалиштима, храмове,... Градили су и путеве, цесте. Један од њих водио је и до *Требинја* које се први пут помиње у X вијеку, у списима цара Константина Порфирогенита, као Трабунија/Травунија.

Требинјска тврђава, опасана зидинама и јаким кулама, позната као Ban Vir подизала се почетком XVIII вијека. Назив се задржао само као успомена на град, а онда и као име дубоког вира у ријеци Требишњици. Међутим, стари град у *Требинју* се ширио и развијао у трговачко-занатски центар, а на период аустроугарске владавине и данас подсећају грађевине јавног карактера гдје је у некадашњу касарну смјештен Музеј Херцеговине.

Поставка Дучићеве поклон збирке „Милом Требињу“ садржи умјетничке експонате од камене пластике, неколико фотографија, таписерију француске производње, амбасадорско одијело и још много тога. У част великог српског pjesника и дипломате, *требињца Јована Дучића*, одржава се традиционална културно-умјетничка манифестација „Дучићев дан“, са наставком у октобру под називом „Дучићеве вечери поезије“.

Trebinje

The Romans established the reign over the area of today's Republic of Srpska, B&H in the period from the sixth to the ninth year of new era, under the provinces Panonia and Dalmatia. They developed economy, erected military centres, built agricultural farms, ville rustice, spas with baths, temples, ... They constructed highways, roads. One of them led to *Trebinje*, which was mentioned for the first time in X century, in writings of the Emperor Constantine Porphyrogenitus, as Trabunija/Travunija.

The fortress of Trebinje, surrounded by walls and strong towers, known as Ban Vir was erected at the beginning of XVIII century. The name stayed only as a memory of the city, and then as the name of a deep whirlpool in the river Trebisnjica. Nevertheless, the old town of *Trebinje* spread and developed into a trade-handicraft centre, and public buildings like former barracks, where the Museum of Herzegovina is situated, still remind us of the period of Austro-Hungarian Empire.

Exhibition of Ducic's gift collection "Milom Trebinju" ("To the dear Trebinje") contains art exhibits made of stone plastic, several photographs, tapestry of French production, an ambassador's suit and many other things. In the honour of the great Serbian poet writer and diplomat, *Jovan Ducic of Trebinje*, traditional cultural-artistic manifestation called "Ducic's Days" is held every year, with continuation in October named "Ducic's Poetry Evenings".

Hercegovačka Gračanica

Muzej Semberije

Manastir Tavna

Бијељина

По ријечима Вука Караџића, у овим крајевима, „тешко је наћи човјека да не зна гудјети“.

Било је то његово вријеме и вријеме гуслара Филипа Вишњића, период с краја XVIII и почетка XIX вијека, и период устаничке епике која је управо тада била у

настанку. Ови ствараоци и биљажничари оставили су историјске, културне и умјетничке трагове кроз збирке народних умотворина, обичаја и епских пјесама.

Бијељина и Угљевик су мјеста у коме се непрекидно оживљавају сјећања на Филипа Вишњића и личности из његових пјесама, у грбовима, називима улица и институцијама и свакако манифестацијама као што је „Вишњићеви дани културе“

Музеј Семберије се налази у најстаријој згради у Бијељини и јединој која потиче из отоманског периода. Бијељинци су је називали „Конак“. И као што рекосмо, данас је то музеј са својим римским каменим споменицима, етнолошком поставком и историјском изложбом „Бијељина кроз вријеме“.

Најстарија грађевина у Семберији и један од симбола Бијељине је манастир Тавна, чија је купола уцртана и у средишњи дио грба општине. Манастир се налази на обронцима Мајевице, двадесетак километара од центра града, на извору рјечице Тавне.

* У посјед Музеја Семберије 1982. године дошао је стари воз „Тиро“ који је као посљедњи у Европи, уским колосјеком саобраћао на релацији Бијељина-Угљевик-Мезгаја до 1979. године.

Бијељина

To cite the words of Vuk Karadžić, in these regions ‘it is hard to find a man who does not know how to bow’.

It was his time and the time of the fiddler Filip Visnjic, that is, the period at the turn of the XIX century and one of the rebellious epics which was

emerging right then. These creators and note makers left historic, cultural and artistic traces through the collections of folk designs, customs and epic poems.

Bijeljina and Ugljevik are places where the memories of Filip Visnjic and the characters of his poems are constantly renewed in coats of arm, names of the streets, institutions and certainly manifestations such as ‘Visnjic’s Days of Culture’.

The Museum of Semberija is located in the oldest building in Bijeljina, which is at the same time the only one that stems from the Ottoman period. The people of Bijeljina used to call it ‘Konak’. And as we said, today it represents a museum with its Roman stone monuments, ethnological arrangement and historic exhibition entitled ‘Bijeljina through the time’.

The oldest building in Semberija and one of the symbols of Bijeljina is the Tavna Monastery, whose dome is also engrafted into the central part of the Municipality’s coat of arms. The monastery is located on the slopes of Majevica, some twenty kilometres from the city centre, at the source of the rivulet Tavna.

* In 1982, the old train ‘Ciro’, which ran across the narrow railway as the oldest in Europe, on the relation Bijeljina – Ugljevik – Mezgaja until 1979, became the possession of the Museum of Semberija.

Grad Prijedor

NP Kozara

„Неоткривени свијет Динарида“

НП „*Козара*“ званично је основан 1967. године. Зелена љепотица Крајине, планина Козара, у вријеме бана Милосављевића (бана Врбаске бановине од 1929. до 1934. године) проглашена је ваздушном бањом, са љетниковцима на Мраковици, нешто станбених кућа и двије гостионе са 22 собе за преноћиште. Данас ово подручје површине од 3493,5ха представља НП „Козара“ са споменичким комплексом на Мраковици, подигнутим у знак сјећања на борце и народ козарачког краја који је страдао у Другом Свјетском рату.

Књижевни сусрети, ликовне колоније, разне манифестације дио су бројних дешавања на Козари.

Посебно се истичу етно фестивали, некада смјештени и уз зидине манастира, који пружају прилику упознати се са Козарчанима, њиховим начином живота некад и сад.

Настанак *музеја Козаре у Приједору* датира још из 1954. године и уско је везан са развојем града Приједора и потребом истог да се сакупе и очувају тековине НОБ-а и сјећање на козарачку епопеју. Као депаданс овог музеја издваја се спомен-кућа, музеј породице Стојановића. Представљена је „прича“ браће Стојановића; о доктору Младену, хуманисти, револуционару и легенди овог краја и свјетски познатом умјетнику, сликару и скулптору Сретену Стојановићу.

“The undiscovered world of the Dinarides“

NP 'Kozara' was officially founded in 1967. The green beauty of Krajina, the mountain Kozara, was proclaimed an air spa in the times of the civil governor Milosavljevic (the governor of the Vrbaska banovina, with summer houses on Mrakovica, a certain number of residential houses and two inns with 22 rooms for overnight stay. Today, this region with the area of 3493,5 hectares represents the NP 'Kozara' with a monumental complex on Mrakovica, which was erected as a sign of memory of the fighters and people of the Kozara region that were killed in the World War II.

Literary gathering, art colonies, as well as various manifestations, are part of the numerous events on Kozara. What stands out in particular are ethno-festivals,

which are sometimes placed next to the walls of the monastery, offering the opportunity to meet the people of Kozara, and their lifestyle of yonder and now.

The emergence of the *Museum of Kozara* in Prijedor dates back to 1954 and is closely connected with the development of the city of Prijedor and this city's need to collect and preserve the acquis of the NOB (People Liberation Fight) and the memory of the Kozara's epos. As an annex to this museum, the house memorial, that is, the museum of the Stojanovic family, particularly stands out. What is represented is the 'story' of the brothers Stojanovic: about the doctor and humanist, revolutionary and the legend of this region – Mladen – and the world renowned artist, painter and sculptor – Sreten Stojanovic.

Змијански вез, културно наслеђе Републике Српске

Сматра се за најстарији ручни вез на Балкану, специфичан по техници покрстице и увијек је тамноплаве боје, а од 2014. године, налази се на UNESCO-вој репрезентативној листи нематеријалног културног наслеђа. Од заборава и данас га чувају вјеште руке крајшпких везиља у циљу очувања и његовања традиције и културе свога краја. Тај исти вез краси женске и мушке кошуље, хаљине, вјенчанице, мараме.

„Женска кошуља украшена везом са Змијања још 1936. године проглашена је најљепшом на Сајму народних ношњи у Паризу“.

Народне ношње и игре са Змијања чува и јавно представља Културно-умјетничко друштво „Рибник“ из Доње Превије, као и друга слична друштва бањалучке регије.

Област Змијање је подручје сјеверо-западне Босне и Херцеговине. Заузима територију источног дијела Босанске Крајине, историјско-географске цјелине на којој

су пронађени трагови праисторијских и римских насеља, градова из средњег вијека и турског доба. Од краја XIII до XVI вијека Змијање је било жупа Земљаник, потом нахија. Некада је заузимало већи, а некада мањи простор, између ријеке Врбаса и Сани и планине Козаре, Димитора и Лисине.

Грчка градина је локалитет који доминира највишим врхом Змијања, Кочића Главицом, одакле се пружа поглед на околину и планине Осјехеницу, Клековачу и Грмеч. Неизбјежно је рећи да је Змијање и завичај чувеног српског књижевника и народног трибуна Петра Кочића.

Једна од легенди каже како се на Грчкој градини дијелило византијско и римско царство. Грчка принцеза Јелена добила је задатак да се са својим војсковођама „одупре ширини римског царства“. Јелена је ишетала на Грчку градину и видјела огромну римску војску која иде из правца Ситнице. Када је схватила да се са својом војском неће моћи одупријети Римљанима рекла је: „Е, Јелена, Јелена, јутрост те је змија ујела“. II одатле назив Змијање.

Zmijanje embroidery, cultural heritage of the Republic of Srpska

It is considered the oldest hand embroidery in the Balkans, specific for the cross-technique and it is always in blue colour; since 2014, it has been found on UNESCO representative list of intangible cultural heritage. Even today, it is kept from oblivion by the skilful hand of the Krajina's embroiderers, all with an end to preserving and cherishing the tradition and culture of their region. That same embroidery embellishes women and men shirts, dresses, wedding dresses and shawls.

“A woman shirt embellished by the embroidery from Zmijanje was proclaimed the most beautiful at the Folk Costumes Fair in Paris back in 1936”.

The folk costumes and games from Zmijanje are kept and publicly represented by the Cultural-Artistic Society ‘Ribnik’ from Donja Previđa, as well as other similar associations of the Banja Luka region.

The region of Zmijanje is an area of the northwestern Bosnia and Herzegovina. It occupies the territory of the eastern part of Bosnian Krajina, a historic and geographic whole on which traces

of pre-historic and Roman settlements, as well as the cities from the medieval and Ottoman times, were found. From the end of XIII to XVI century, Zmijanje was the parish Zemljanik, and then a nahia. Sometimes it occupied a bigger and sometimes a smaller area, between the rivers Vrbas and Sana, and the mountains Kozara, Dimitor and Lisina. Grcka gradina is the location that dominates the highest peak of Zmijanje, Kocica Glavica, from where a view spreads on the surrounding and the mountains Osjecenica, Klekovaca and Grmec. It cannot be but said that Zmijanje is also the homeland of the famous Serbian writer and people's tribune, Petar Kocić.

One of the legends says that Grcka gradina was the dividing point of the Byzantium and Roman Empire. The Greek princess Helene was entrusted with the task of standing the attack of the vast Roman Empire with her military leaders. Helene walked out on Grcka gradina and saw an enormous Roman empire coming from the direction of Sitnica. When she realized that she would not be able to stand the Roman attack, she said: Oh, Helene, Helene, this morning you were bitten by a snake.’ And hence the name Zmijanje (Serbian: zmija – snake).

Zelenkovac

Zmijanje (Mrkoñić Grad, Ribnik, Baña Luka)

Село Врбљани су једно од најудаљенијих села општине Рибник у РС. У његовој близини извире најљепша ријека ових подручја, *ријека Сана*, уз непроцјењиво благо и невиђену љепоту природе, касноантичке бедеме и средњовјековне некрополе,... врхове стријела, дијелове „сабљи“, клинова и потковица.

* *Zmijanjska kuća* на Ситници налази се у близини магистралног пута Рибник – Бања Лука и представља објекат који приказује аутентичан израз архитектуре и некадашњег живота овог краја, начин градње и опремања унутар куће. *Zmijanjska kuća* отвара се за вријеме Народног збора на Ситници који се одржава почетком августа мјесеца, као и приликом најављених посјета.

У подножју планина Лисине и Димитора, на Подрашничком пољу, смјештено је једно од најбогатијих и најмногољуднијих села *Mrkoñić Grada*, село *Podrašnica*. Ово бајковито село богато је водом и плодном равницом, то је мјесто гдје извире планински поток *Zelenkovac*, а представља и прво „туристичко“ село чије је обиљежје Еко зона *Zelenkovac*.

Eco-zone Zelenkovac је излетниште у подножју планине Лисине, кресе га језеро, Видиковац, пропланици, дрвеће стогодишње црногоричне шуме, мравињаци... Ту је смјештена галерија „Зашто је отишао Боро“, викендице, бунгалови и сви су саздани од дрвета. У Еко зони *Zelenkovac* отворена је етно-кућа у Палвезановој колиби-објекту изграђеном прије 73 године, а градитељ је био Павле Дедић звани Палвезан из Подрашнице. Колиба је уређена етно-поставком и умјетнинама, а у истом простору гости могу да се окријеше топлим напицима.

Zmijanjska kuća na Sitnici

Podrašničko polje

Ribolov na rijeci Sani, Ribnik

Zmijanje (Mrkonjić Grad, Ribnik, Banja Luka)

The village Vrbjani is one of the most distant villages of the municipality of Ribnik in the Republic of Srpska. The most beautiful river of these regions, the river Sana, springs in its vicinity, with an invaluable treasure and an unseen natural beauty, the late antique fortress walls and medieval necropolises ... bow tops, parts of ‘swords’, wedges and horse shoes.

* *Zmijanje house* on Sitnica is found in the vicinity of the main road Ribnik – Banja Luka, and represents a facility that shows an authentic expression of architecture and past lifestyle of this area, the manner of construction and interior house design. *Zmijanje house* is opened during the Folk gathering on Sitnica, which is held at the beginning of August, as well as on the occasion of announced visits.

At the bottom of the mountains Lisina and Dimitor, on Podrašnicko field, one of the richest and most populated villages of Mrkonjić Grad, the village Podrasnica, is located. This fairy-tale-like village is rich in water and fruitful plains; it is the place where the mountain brook *Zelenkovac* springs, and also represents the first ‘tourist’ village, whose main feature is the eco-zone *Zelenkovac*.

Eco-zone Zelenkovac is a holiday resort at the bottom of the mountain Lisina; it is embellished by a lake, viewpoint, clearings, trees of a century-old coniferous forest, anthills... It features the gallery ‘Why did Boro leave’, weekend houses, bungalows, all made of wood. The ethno-house in Palvezanova cottage – a facility constructed 73 years ago, was opened in the Eco-zone *Zelenkovac*. The builder was Pavle Dedic, nicknamed Palvezan, from Podrasnica. The cottage is designed in an ethno-setting and artworks, and guests can have warm drinks here too.

Vidikovac uz rijeku Vrbas

Kameni most, prirodno dobro

Krupa na Vrbasu, Manastir SV. Ilije

** Е, дијете, велико је некада Змијање било..., кажу стари. Змијањска међа...ишла је од ријеке Сане, на изнад села Слатине...на ријеку Пљеву, на Пљевом до Врбаса...на сад све низ Врбас, низ Врбас, низ Врбас...*

Једна је од најљепших ријека у Босни и херцеговини, извире испод Зец планине, а простор, на њеном путу до ријеке Саве, чине посебним: брзаци, слапови и букови, плаже, околне стијене. Од Јајца до Бање Луке, Врбас је створио фантастичан кањон гдје поред природних ријеткости и организованих активности на води, посебну атракцију пружају видиковци и могућност за бављење спортом свим заљубљеницима.

Ријека Врбас просјеца два кањона, Тијесно и Подмилачје уз велике могућности за спортове као што су рафтинг, кањонинг, кајакинг и кануинг. Има доста терена за заљубљенике у слободно пењање, од почетника до искусних спортиста. Посебно је за пењање занимљив кањон Тијесно, са дугачким смјеровима и дивним погледом на Врбас.

Природни феномен, Камени мост, налази се у близини насеља Крупа на Врбасу (2км) и мјесто је полазишта планинарско-пјешачке стазе „Кочићевим стазама“ која води све до манастира Гомионице. О манастиру, први писани помен потиче из 1540/41. године. Манастир Гомионица који је Кочић прославио у својим приповјеткама, обиљежио је и његово дјетинство. Године 1887. почео је Петар овдје да учи школу.

** Oh, child, how huge Zmijanje used to be..., say the old. The border of Zmijanje ran from the river Sana, above the village Slatina, to the river Pljeva, then along Pljeva to Vrbas, and then all the way down the river Vrbas, and down and down...*

One of the most beautiful rivers in Bosnia and Herzegovina springs below the mountain Zec, and the area on its way to the river Sava is made special by the rapids, waterfalls and cascades, beaches, the surrounding rocks. From Jajce to Banja Luka, Vrbas has created a fantastic canyon where, besides the natural rarities and organized water activities, various viewpoints and the possibility of doing sports to all the lovers of the same are particularly appealing.

The river Vrbas cuts two canyons, Tijesno and Podmilacje, and there are various opportunities for

sports such as rafting, canyoning, kayaking and canoeing. There is considerable space for the lovers of free climbing, beginners and experienced ones alike. The canyon Tijesno, with long directions and wonderful view on Vrbas, is particularly interesting for climbing.

A natural phenomenon, the Stone Bridge, is found in the vicinity of the settlement Krupa na Vrbasu (2km) and it is the starting point of the mountaineering-hiking route 'Kocicevim stazama' ('Following the footsteps of Kocic'), that leads all the way up to the Monastery Gomionica. The first written trace about the monastery dates back in 1540/1541. The Monastery Gomionica, which Kocic made famous in his short stories, also had a profound influence on his childhood. It is here that Petar first went to school in 1887.

Tvrđava Kastel, ulazna kapija

*Banski dvor,
centar grada Banje Luke*

Banja Luka

„Стара тврђава, занимљиве прошлости, постати ће туристичка атракција града“ писало је, између осталог, у Врбаским новинама из октобра 1936. године.

Убрзо послје II Свјетског рата *Banja Luka* доживљава свој већи и свестранији раст него у свим досадашњим вијековима заједно. Тврђава Кастел је готово свима била свједоком, за вријеме Римљана била је војно утврђење, у вријеме Турака, средиште трговине, занатлија, кафеџија, а у вријеме Аустро-Угарске мјесто око којег су се подизале школе и културни центри, гдје су радили и утицали на друштвени развој

Бањалучана значајне личности за тадашње вријеме, али и садашњост; Петар Кочић, Васо Пелагић, Иво Фрањо Јукић.

Вријеме од II Свјетског рата до нешто ближе нам прошлости обиљежило је тврђаву Кастел и град као мјесто великих догађаја, манифестација, фестивала и ликовних колонија, што је поставило Бањалуку и на туристичким разгледницама града. Поред велелијепних здања, тргова, „паркића“ и кафића, заобићи се не може и шетња бањалучким „алејама“ којима, сада већ традиционално продефиљује велики број умјетничких каравана.

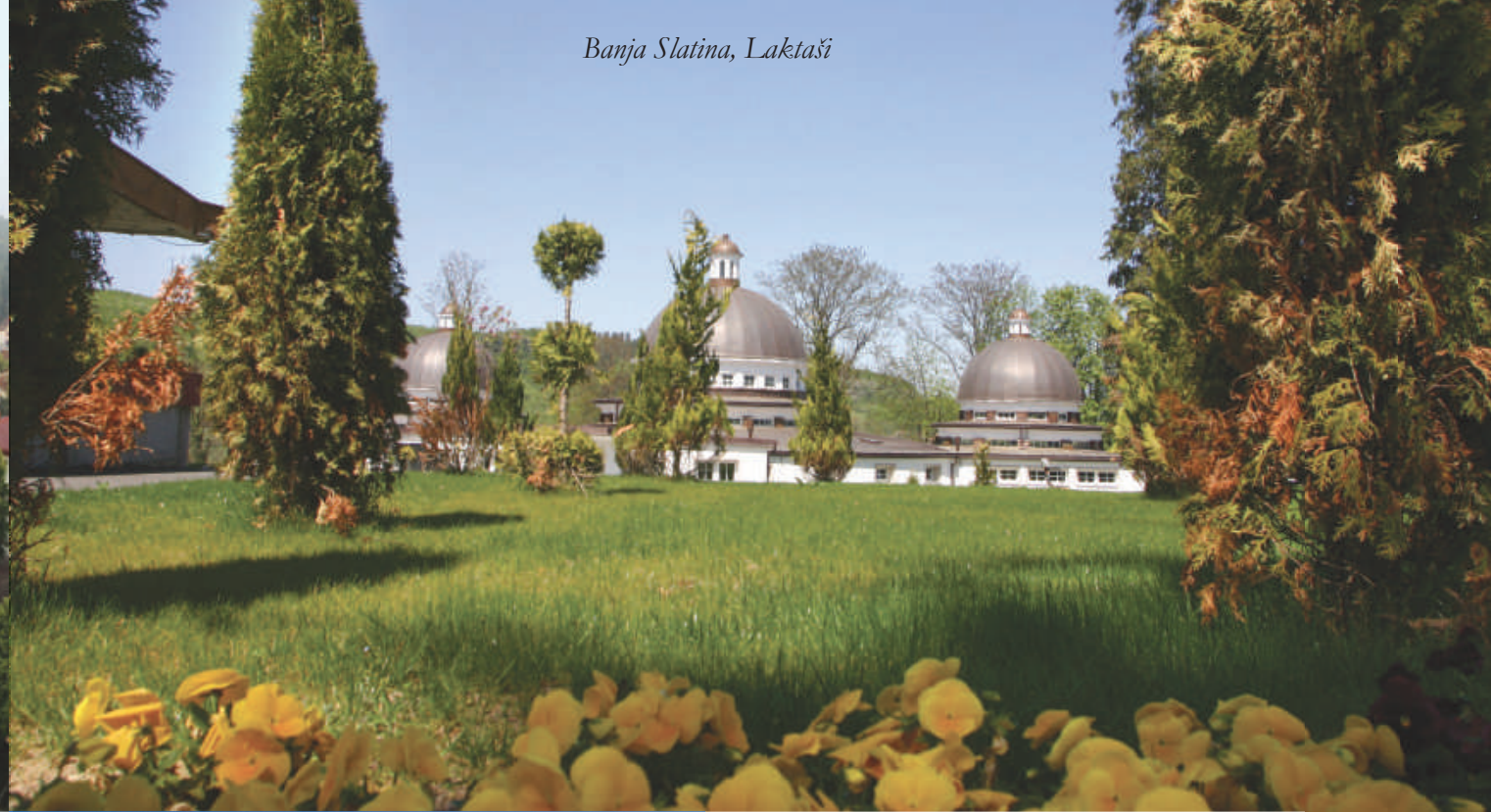
Banja Luka

“The old fortress, interesting historic events, shall become the touristic attraction of the city“, it was said, among other things, in the Vrbas newspaper from October 1936.

Soon after World War II, *Banja Luka* saw greater and more comprehensive growth than it had ever had in all the centuries thereto. The fortress Kastel was a witness to literally everyone: during the Roman times it was a military stronghold, in Ottoman times it was the centre of trade, craftsmen, coffee makers, while in the times of Austro-Hungarian empire, it was a place around which schools and cultural centres were established, a place where significant persons of the time

used to work and influence the social development of Banja Luka – Petar Kocic, Vaso Pelagic, Ivo Franjo Jukic.

The time period from the World War II to a somewhat more recent past marked the fortress Kastel and the city as a place of large events, manifestations and art colonies, that set Banja Luka on the tourist postcards of the city. Apart from wonderful buildings, squares, ‘small parks and cafes’, what cannot be avoided is walking along the Banja Luka’s alleys, via which a huge number of art caravans traditionally passes, we could say nowadays.

Među najinteresantnijim čuvarima tradicije i duhovnosti, kraja sa obe strane rijeke Vrbasa, uz prijatnu klimu, čist vazduh i bogatstvo zelenila, brojnih izvora, rijeke i potoka, nalaze se crkve brvnare. Bile su narodne crkve, građene tokom srednjeg vijeka, a nižale su na skrovitim mjestima, daleko od očiju imperatora.

Из нешто каснијег периода, али међу најљепшим је црква брванара у Малом Блашком код *Laktaši*. Долетјела је на пропланак на брду Осоја, на мјесто на коме и данас постоји и смјестила се дубоко у храстовој шуми. У данашње вријеме врло лако се проналазе, попут оне у Романовцима, селу градине општине, која је проглашена националним спомеником. Интересантно је и то да се у овој цркви вјенчао велики српски књижевник и трибун Петар Кочић.

*Crkva u Malom Blaškom**Crkva brvnara, Romanovci*

Among the most interesting keepers of the tradition and spirituality of the area on both sides of the river Vrbas, alongside a pleasant climate, clean air and the richness of greenery, numerous springs, rivers and brooks, are wooden churches. They used to be folk churches, constructed during the medieval times, and they sprang on hidden places, far away from the eyes of emperors.

Originating from a somewhat later period, but definitely belonging to the most beautiful ones, is the wooden church in Malo Blasko near *Laktaši*. 'It flew' to the clearing on the hill of Osoja, to a place on which it still exists today and settled deep in the oak forest. In present-day time, they are easily found, like the one in Romanovci, a village belonging to the municipality of Gradiska, which has been proclaimed a national monument. It is also interesting that the great Serbian writer and tribune, Petar Kocić, got married in this church.

Gradska Vijećnica u Gradiscu

Pogled sa rijeke Save

У самом центру градића *Лакташи* налази се истоимена бања. Лековитост њене воде позната је из доба Римљана што потврђују бројни археолошки локалитети са траговима римске архитектуре. Најпознатија римска саобраћаница у нашим крајевима названа је „Пут соли“.

Стајала је провинције Далмацију (којој је припадала и Бања Лука) и оближњу Панонију на сјеверу, а тим путем често је превожена со, ваћена у Јадранском мору, по чему је пут и добио име. Била је дуга око 167 миља и водила је од Салоне (код данашњег Сплита), преко Гламоча, Млиништа, Подрашничког поља, Шљивна, Бање Луке (Castra), Трна (Ad Ladios), Маховљана (Ad Fines), па до Градишке (Servitium) на ријеци Сави.

In the very centre of the small town *Laktasi*, there is a spa of the same name. The healing features of its waters are known from the time of the Romans, which is confirmed by numerous archaeological sites with traces of the Roman architecture. The most famous Roman road in our regions is called The road of salt.

It connected the provinces of Dalmatia (to which Banja Luka belonged, too) and the neighbouring Pannonia in the north, and it was this way that salt was often transported, having been extracted from the Adriatic Sea, hence the name. It was about 167 miles long and led from Salona (today's Split), via Glamoc, Iliniste, Podrasnicko polje, Sljivno, Banja Luka (Castra), Trn (Ad Ladios), Mahovljani (Ad Fines) and all the way to Gradiska (Servitium) on the river Sava.

Археолози вјерују да су на Градини у Бакинцима пронашли најстарију и највећу епископију на простору Републике Српске и *изгубљени град Балкис* из периода владавине Константина Великог, почетком IV вијека, гдје живот највјероватније престаје са продором Авара на ово подручје током 597. године. Градина у селу Бакинци налази се на сјеверу БиХ, на обронцима планине Козаре у сјеверозападном дијелу општине Лакташи, највјероватније старом римском цестом од Serviciuma (Градишка) према Saloni (Солин).

А нешто више о томе, о рановизантијском новцу или о збирци накита из града Балкиса, у *Завичајном музеју Градишке*.

Archaeologists believe that they have found the oldest and biggest episcopacy on the territory of the Republic of Srpska on Gradina in Bakinci, as well as *the lost city of Balkis* from the period of the reign of Constantine the Great, at the beginning of the IV century, where it is most likely that life ceased with the invasion of Avars on this area during the year 597. Gradina in the village of Bakinci is found in the north of BiH, on the slopes of the mountain Kozara in the north-western part of the municipality of Laktasi, most likely going along the old Roman road from Servitium (Gradiska) to Salona (Solun).

More on that, the early-Byzantine money or the collection of jewellery from the city of Balkis, can be found in the *Zavicajni muzej Gradiske*.

Kostajnica

Да се не заборави

Године 1975., у *Козарској Дубици*, основан је меморијални, документациони и истраживачки центар ширег подручја око Јасеновца и Доње Градине, Поткозарја, Козаре, Просаре и обале Уне и Саве од Костајнице до Градишке. Тешко бреме II Свјетског рата, страдања и сјећања на жртве баштини „*Спомен подручје Доња Градина*“:

Let it not be forgotten

In 1975, a memorial, documentation and research centre of the wider region around Jasenovac and Donja Gradina, Potkozarje, Kozara, Prosara and the banks of the rivers Una and Sava from Kostajnica to Gradiska, was founded in *Kozarska Dubica*. The heavy burden of the World War II, suffering and memory of the victims are inherited by the '*Memorial area Donja Gradina*'.

Rijeka Sava

Rimska bronzana statueta

Maglič, najviši vrh i BiH

Tvrđava u Doboju

Prnjavor, MALA EVROPA

Manastir Sokolica, Sokolac

Manastir Liplje

Prizren, Mrkonjić Grad

Gospodska ulica, Banja Luka

Manastir Sase

Vinogradi Jungić

Издавач: Туристичка организација Републике Српске;
За издавача: Нада Јовановић;
Уредник: Лорана Маловић;
Превод: Кембриџ центар д.о.о.;
Дизајн: Милица Ковјанић;
Фотографије: ТОРС у сарадњи са туристичким
организацијама градова и општина РС;
Штампа: Compex ; Година издања: 2019

REPUBLIC OF
> SRPSKA <

*Nothing much
but much more*

Publisher: National tourist organization of Republic
of Srpska; For publisher: Nada Jovanovic;
Editor: Lorana Malovic;
Translation: Cambridge centar d.o.o.;
Design: Milica Kovjanic;
Photos: National tourist organization
of Republic of Srpska in cooperation
with Tourist organizations of Republic of Srpska;
Print: Compex; Year of issue: 2019

**FREE
COPY!**